

«Методика судово-почеркознавчої експертизи (загальна частина)» (2008 р.); «Методика дослідження підписів» (2009 р.); «Встановлення характеру «збиваючих» факторів при дослідженні підписів, що виконані з порушенням координації рухів» (2009 р.); «Зразки висновків експерта з вирішення почеркознавчих задач» (2009 р.); «Альбом загальних і окремих ознак підпису» (2012 р.) та ін. Загалом, Зінаїда Семенівна уособлювала дивовижне поєднання ґрунтовних теоретичних знань, значного практичного досвіду, неймовірного педагогічного таланту та найкращого прояву загальнолюдських якостей. Завдяки їй підготовка майбутніх експертів-почеркознавців проходила з урахуванням сучасних потреб практики, а співпраця між Академією та практикуючими експертними підрозділами МЮ та МВС України значного поживалась.

Здобула заслужену увагу та пошану Зінаїда Семенівна і на державному рівні: нагороджена Почесними грамотами Міністра юстиції СРСР та Міністра юстиції України. У 2001 році стала переможцем другого Всеукраїнського конкурсу на краще професійне досягнення «Юрист року» за 2000 рік у номінації «Юрист-науковий співробітник».

Зінаїда Семенівна пішла з життя 20 березня 2016 року. Проте її досвід та знання і досі продовжують відігравати значну роль у підготовці експертів-почеркознавців, які набувають необхідних знань через її науковий спадок. Колеги, учні та друзі завжди пам'ятають та з теплотою і вдячністю згадують Зінаїду Семенівну.

Антощук Андрій Олександрович,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Курилін Іван Ростиславович,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Закон України «Про вищу освіту» серед основних завдань вищих навчальних закладів передбачає «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» [1]. Головний вектор сучасного розвитку вищої юридичної освіти в Україні визначається загальним спрямуванням вітчизняної вищої школи на входження в загальноєвропейський і світовий освітній простір, гармонізацію національних і міжнародних стандартів вищої освіти. Особливого значення у цьому контексті набуває отримання вищої освіти у вищих навчальних закладах із специфічними умовами

навчання. Не є виключенням, а можна сказати і є флагманом забезпечення якісної вищої освіти є Національна академія внутрішніх справ (далі – Академія) – вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання, який займає перші місця із підготовки кадрів для Національної поліції.

Не випадково Академії обрала вектор до самовдосконалення та розвитку, адже, відповідно до стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018–2024 роки, одними із основних завдань діяльності Академії є:

постійне підвищення якості освіти, її практичної спрямованості, моніторинг, оновлення змісту та форм організації освітньо-виховного процесу;

здійснення якісного підвищення кваліфікації (спеціалізації) та перепідготовки фахівців у системі післядипломної освіти для підтримки високого рівня професійної кваліфікації працівників;

максимальне впровадження в освітній процес новітніх освітніх та інноваційних технологій, позитивного зарубіжного досвіду підготовки фахівців, накопичених здобутків і кращих освітніх традицій [2].

Аналіз якості і результативності дій боротьби зі злочинністю свідчить про їх певну незадовільність. Сьогоднішній стан зумовлений не тільки складнощами боротьби із сучасною злочинністю в теперішніх соціально-економічних умовах, але й низьким рівнем професіоналізму значної частини оновленого кадрового складу правоохоронних органів. Тому, важливе значення, а можливо і інколи, визначальне у професійній підготовці вищевказаних категорій осіб відіграє криміналістика, яка надає знання про механізм злочину, слідів злочину і закономірності їхнього слідоутворення, прийоми та засоби, які слугують для їх виявлення, дослідження і використання в виявленні ознак і розслідування кримінальних правопорушень, про організацію і тактику проведення слідчих (розшукових) дій, про особливості розслідування різноманітних видів кримінальних правопорушень та дозволяє одержати окремі уміння і навички, необхідні в роботі слідчому й працівнику кримінальної поліції.

Тому, в Академії, як у провідному відомчому вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання повинні приділяти особливу увагу криміналістичній підготовці, визначенню її основних напрямків і засобів удосконалення. Одним із шляхів цього напрямку діяльності має бути розробка і реалізація концепції оптимізації криміналістичної підготовки поліцейських.

Якісна криміналістична підготовка поліцейських в Академії має відбуватись з обов'язковим врахуванням сучасних реалій діяльності органів досудового розслідування та підрозділів кримінальної поліції, тенденцій та напрямів протидії зарубіжного досвіду у протидії злочинності, а реалізація її практичної складової – мати перш за все елементи інноваційного характеру.

Поняття інноваційні методики викладання є багатокомпонентним, оскільки об'єднує в собі нові й ефективні способи навчання, які сприяють модернізації освітнього процесу, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал його учасників. Надзвичайно високу ефективність освітнього процесу в Академії кафедрою криміналістики та судової медицини забезпечується застосуванням таких методів, форм і прийомів навчання, як: навчальний «полігон», ділова гра («квест»); аудіовізуальний метод навчання; дискусія із запрошенням практичних працівників; тренінги індивідуальні та групові (як окремих, так і комплексних навичок) та інші.

Зокрема, специфіка форм і методів криміналістичної підготовки юристів за слушним твердженням В.П. Бахіна, Є.М. Моїсєєва, А.В. Іщенко та О.О. Алексєєва у розрізі концепції криміналістичної підготовки слухачів Національної академії внутрішніх справ України (Київ, 2001 р.), обумовлена особливостями предмету криміналістики, яка перш за все акумулює та надає знання про елементи криміналістичної характеристики злочинів, криміналістичну техніку, тактику проведення слідчих (розшукових) дій, а також методику розслідування кримінальних правопорушень (злочинів). Водночас, ефективність реалізації форм теоретичного (ідеального) та практичного (реалістичного) вирішення завдань криміналістики як навчальної дисципліни безпосередньо залежить від контингенту тих, кого навчають, викладацького складу та умов процесу навчання. Актуальність таких підходів підтверджується й сьогодні, оскільки дійсно, знання та уміння, наприклад, у частині правил та тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій повинні отримуватись не лише вивченням окремих положень науки криміналістики, а здебільшого шляхом їх відпрацювання в умовах максимально наближених до реальності, подекуди штучно ускладнених викладачем, на підставі сучасної судово-слідчої практики [3].

Проте, не слід забувати, що ефективність реалізації форм теоретичного (ідеального) та практичного (реалістичного) вирішення завдань криміналістики, як навчальної дисципліни безпосередньо залежить від осіб, кого навчають, осіб, які забезпечують викладання та умов процесу навчання.

Актуальність таких підходів підтверджується й сьогодні, оскільки дійсно, знання та уміння, наприклад, у частині правил та тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій повинні отримуватись не лише вивченням окремих положень науки криміналістики, а здебільшого шляхом їх відпрацювання в умовах максимально наближених до реальності, подекуди штучно ускладнених викладачем, на підставі сучасної судово-слідчої практики. Однією із основних форм, яка забезпечує виконання цієї складової – є проведення занять, які забезпечуються кафедрою криміналістики та судової медицини у формі ділових ігор (квестів) з використанням інтерактивних технологій, наприклад електронного моделювання місця події, як у навчальних

аудиторіях так й на спеціально обладнаних полігонах, подальше створення та використання в освітньому процесі електронних дидактичних засобів, наприклад, мультимедійних навчальних посібників, імітаційних комп'ютерних програм щодо розслідування окремих видів злочинів, сучасних зразків техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

Так, з метою відпрацювання вмінь здобувачів, кафедрою спільно із іншими загальноакадемічними кафедрами створено та активно використовуються в освітньому процесі наступні навчально-тренувальні полігони: «Житлова кімната», «Банківська установа», «Кабінет службової особи», «Кімната пред'явлення для впізнання», «Наркопритон», «Нарколабораторія», «Зелена кімната», «Місця дорожньо-транспортних пригод». Завдяки використанню навчально-тренувальних полігонів здобувачі вищої освіти мають можливість в умовах максимально наближених до реальності, використовуючи знання, отримані в ході теоретичних занять відпрацювати вміння та отримати навички, які найбільше ціняться в практичних підрозділах після призначення здобувачів на відповідні посади.

Аудіовізуальний метод навчання призначений для популяризації знань і залучення до навчання всієї аудиторії. Концепція методу, кафедрою криміналістики та судової медицини, реалізується у формі аудіовізуальних курсів, електронних підручників, комп'ютерних тестових завдань, тренінгів і практичних посібників для індивідуального та дистанційного навчання, відеозапису різних відео фрагментів криміналістичного напрямку. Застосування теле-, відео-, фото-, аудіо- та інших матеріалів у навчальному процесі підсилює пізнавальну активність студентів, дозволяє досягти максимальної економії часу для засвоєння навчального матеріалу в значних обсягах. Однією із актуальних форм застосування такого методу – є використання інтерактивних дошок під час викладання криміналістичних дисциплін. Зокрема, використання всесвітньої мережі Інтернет та програмного забезпечення інтерактивних дошок дозволяє в практичному аспекті надавати матеріал із можливістю залучення здобувачів для вирішення поставлених задач.

Переїняття передового досвіду найкраще забезпечується залученням практичних працівників органів досудового розслідування, кримінальної поліції та експертних підрозділів. Саме завдяки дискусії із запрошенням практичних працівників, здобувачі вищої освіти можуть отримувати досвід в розслідуванні окремих видів кримінальних правопорушень, передових форм та методів виявлення та розслідування, можливостей експертиз у кримінальних провадженнях.

Крім цього, ще однією формою проведення заняття, яке забезпечує якісному засвоєнню вмінь та навичок здобувачів є проведення практичних занять у бінарній формі. Для забезпечення виконання основного завдання – підготовка здобувачів до їх практичної діяльності – кафедрою, використовуючи попередні форми і методи інноваційного навчання, завжди проводяться заняття у

бінарній формі. Серед відомих інтерактивних технологій організації роботи на практичному занятті найбільш популярною у курсантів виявилась група технологій групового навчання та технологій опрацювання дискусійних питань. Найефективнішими формами навчання стали: «робота в малих групах» і «Кейс-метод». Тому, маючи можливість поділити групу на малі підгрупи двом викладачам швидше та ефективніше проводити заняття.

Тому, сьогодні при криміналістичній підготовці фахівців безсумнівно має розвиватися вектор – «від теорії до практики», а наука має бути фундаментом його реалізації.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Офіц. вісн. України. 2014. № 63. Ст. 1728.
2. Стратегічний план розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018–2024 роки [Електронний ресурс] // Національна академія внутрішніх справ. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.naiu.kiev.ua/pro-akademiya/koncepciya-rozvitku-navs/koncepciya-rozvitku-navs-na-2013-2017.pdf>.
3. Інноваційні підходи у викладанні криміналістичних навчальних дисциплін [Електронний ресурс] // Національна академія внутрішніх справ. 2018. Режим доступу до ресурсу: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3673/1/Самодін%20Артем%20Володимирович.pdf>.

Арешонков Віталій Володимирович,

провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

РІЗНОВИДИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

У ході розкриття та розслідування злочинів слідчих, а також інші учасники кримінального провадження, які в тій чи іншій мірі володіють спеціальними знаннями проводять велику кількість досліджень з метою пізнання обстановки злочину, визначення властивостей об'єктів, які застосовувались як знаряддя чи засоби його вчинення, встановлення осіб, які до цього причетні тощо.

Більшість авторів підручників з криміналістики попри певні розбіжності у визначенні поняття «криміналістична техніка» зазначають, що технічні засоби, прийоми і методи призначені або застосовуються окрім збирання, обробки та використання також для дослідження криміналістичної інформації чи речових доказів у кримінальному судочинстві.